

Μουσικοτροπίες

περιοδική έκδοση
του συλλόγου φοιτητών
του τμήματος
μουσικών σπουδών του Α.Π.Θ.
τεύχος 1/91/Φεβρουάριος 1991
Θεσσαλονίκη

Η ΜΟΥΣΙΚΟΤΗΤΑ
ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
ΘΕΑΤΡΑ
ΠΡΩΤΗ ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΗ

DINU LIPATTI

(1917 - 1950)

«*Η Τέχνη είναι σοβαρό πράγμα.
Μην υπηρετείτε τη μουσική, υπηρετείστε αυτήν.*»
D.L.

Η παρούσα δημοσίευση διεκδικεί χαρακτήρα μικρού αφιερώματος στον *Dinu Lipatti*, την αφορμή για την προετοιμασία του οποίου έδωσε η συμπλήρωση (στις 2/12/1990) 40 χρόνων από την διακοπή της επί της γης παρουσίας του, ενώ στοχοθετεί την παροχή της δυνατότητας μιας πρώτης γνωριμίας με τη ζωή και το έργο του, δυστυχώς, ακόμη και σήμερα ελάχιστα γνωστού στην Ελλάδα, αφενός, αφετέρου τη δημοσίευση στοιχείων εξειδικευμένων που θα ενδιέφεραν τους έχοντες ήδη μια εξοικείωση με αυτό· σοβαρά εκλαϊκευτικό και ελαφρά εξειδικευμένο επιχειρεί να είναι το αφιέρωμα τούτο, φιλοδοξώντας, ταυτόχρονα, να είναι συνοπτικό και ολοκληρωμένο. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνει βιογραφικό σημείωμα, συνοπτική αναφορά και σχολιασμό του πολύ-πλευρου έργου του καθώς και, για πρώτη φορά, απ' όσο γνωρίζουμε, δημοσιευμένους στην Ελλάδα, πλήρεις καταλόγους του συνθετικού, μεταγραφικού και δισκογραφικού του έργου. Το γεγονός ότι 40 χρόνια ύστερα από τον εδώ θάνατό του, αν και όχι ευρύτατα γνωστός, η φήμη του παραμένει αναλλοίωτη και αμειψίαστη, μαρτυρεί και εγγυάται πως το αφιέρωμα αυτό δεν είναι αδικαιολόγητο και άσκοπο, αντίθετα, όμως, απαιτούμενο, μια και ο *Lipatti* όχι μόνο χάθηκε για μας πρόωρα (μόλις στα 33 του χρόνια), αλλά και όσο ζούσε η εύθραυστη υγεία του τον υποχρέωσε σταδιακά να περιορίσει τις εμφανίσεις του, και μόνο στην Ευρώπη, σε μια εποχή που το κέντρο βάρους της παγκόσμιας μουσικής ζωής μετατίθετο στην Αμερική (στις Η.Π.Α. κυρίως), λόγω των ναζιστικών διώξεων ευρωπαίων, κύρια εβραϊκής καταγωγής, καλλιτεχνών και αργότερα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, και, τέλος, δεν πρόλαβε την ιλιγγιώδη ανάπτυξη των μέσων μαζικής πληροφόρησης που σε συνδυασμό με το μετριόφρονα χαρακτήρα του, του στέρησαν τη δυνατότητα να γίνει τόσο γνωστός όσο άλλοι συνάδελφοί του (κάποτε και λιγότερο άξιοι απ' αυτόν), μολονότι μεταξύ των ειδημόνων θεωρούνταν κορυφαίος πιανίστας.

1. Βιογραφία

Ο *Dinu* (= υποκοριστικό του βαπτιστικού του ονόματος: *Constantin*) *Lipatti* ήρθε σ' αυτόν τον κόσμο στις 19 Μαρτίου [1/1 Απριλίου]¹ 1917 στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας.

Μεγάλωσε σ' ένα οικογενειακό περιβάλλον καλλιεργημένο και κατεξοχήν μουσικό². Τα μουσικά του χαρίσματα αποκαλύφθηκαν πολύ νωρίς. Αγνοούσε ακόμη την μουσική ανάγνωση και γραφή, όταν άρχισε

ν' αυτοσχεδιάζει στο πιάνο μικρά θέματα εμπνευσμένα από επεισόδια της οικογενειακής ζωής, ενώ η εξαιρετική ακοή του του επέτρεπε ν' αναπαράγει χωρίς δυσκολία όλους τους σκοπούς που άκουγε. Ο πατέρας του, ενθαρρυνόμενος από τις επιδόσεις του *Dinu*, ζήτησε από τον πιανίστα και συνθέτη *Joseph Paschill* να καταγράψει τους αυτοσχεδιασμούς του³. Πρώτοι του δάσκαλοι υπήρξαν οι γονείς του. Στα 6 του χρόνια παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο κοινό παίζοντας, μεταξύ άλλων, και δικές του συν-

θέσεις. Μόλις συμπλήρωσε τα 7 του χρόνια, οι γονείς του εμπιστεύτηκαν την μουσική του εκπαίδευση στον Mihail Joga, συνθέτη και σημαίνοντα παιδαγωγό, ο οποίος του έδωσε μια στέρεη και μεθοδική κατάρτιση στο πιάνο, το solfège και την αρμονία [ενώ η ασθενική του κράση τον κράτησε μακριά απ' το σχολείο]⁴. 11 χρονών έγινε δεκτός στο Ωδείο του Βουκουρεστίου, όπου την πιανιστική του καθοδήγηση ανέλαβε η Florica Musicesco, και συνέχισε, παράλληλα, σπουδές σύνθεσης με τον Joga. Τέλειωσε λαμπρά τις σπουδές του εκεί στα 15 του χρόνια. Το 1933 έπαιξε με την Φιλαρμονική Ορχήστρα του Βουκουρεστίου το πρώτο κοντσέρτο (Es-dur) του Liszt με μεγάλη επιτυχία, και λίγο αργότερα το πρώτο κοντσέρτο (E-dur) του Chopin με την ίδια ορχήστρα και υπό την διεύθυνση του George Georgesco, γεγονός που σημειώνει την έναρξη μιας στενής συνεργασίας μεταξύ των δύο καλλιτεχνών τόσο στην Ρουμανία όσο και στο εξωτερικό. Το 1933, επίσης, απέσπασε το β' βραβείο «Georges Enesco» με την «Sonatine pour piano et violon», ενώ τον επόμενο χρόνο το α' με την συμφωνική σουίτα «Șătrăni».

Το 1934 έλαβε μέρος, έχοντας μόλις συμπληρώσει το ελάχιστο απαιτούμενο όριο ηλικίας για να γίνει δεκτός, στον διεθνή διαγωνισμό πιάνου της Βιέννης, όπου μεταξύ 250 υποψηφίων απέσπασε το β' βραβείο. Ο Alfred Cortot, μέλος της κριτικής επιτροπής, δήλωσε δημόσια ότι το α' βραβείο έπρεπε να δοθεί στον Lipatti, τον καλύτερο με διαφορά υποψήφιο, και αποχώρησε από την επιτροπή. [Την ίδια χρονιά και ύστερα από πρόσκληση του Cortot] ο Lipatti πήγε στο Παρίσι και γράφτηκε στην Ecole Normale de Musique, όπου σπούδασε πιάνο με τους A. Cortot και Yvonne Lefebure, σύνθεση με τους Paul Dukas, Nadia Boulanger και Igor Stravinsky και παρακολούθησε, παράλληλα, μαθήματα διεύθυνσης

ορχήστρας με τους Diran Alexian και Charles Münch. Ήδη σπουδαστής στην Ecole Normale de Musique, παρουσίασε σε πρώτη εκτέλεση στο Παρίσι την Sonate en Fa dièze mineur του Georges Enesco, ενώ στις 20/5/1935 έδωσε το πρώτο του ρεσιτάλ εκεί. Στα επόμενα τέσσερα χρόνια ανέπτυξε έντονη και πολύπλευρη δραστηριότητα, δίνοντας πολυάριθμα ρεσιτάλς και κοντσέρτα, έχοντας ενεργητική συμμετοχή σε όλες τις συναυλίες ρουμανικής μουσικής ως ερμηνευτής είτε δικών του συνθέσεων είτε άλλων ρουμάνων συνθετών, συμβάλλοντας έτσι στη διάδοσή της, ενώ με δική του πρωτοβουλία συστήθηκε το trio Lipatti-Janigro-Bobesco. Το 1937 πραγματοποίησε την πρώτη του ηχογράφιση παίζοντας έργα για 4 χέρια του Brahms με την Nadia Boulanger⁵. Την ίδια χρονιά του απονεμήθηκε το Αργυρό Μετάλλιο της Γαλλικής Δημοκρατίας για το έργο του «Șătrăni». Παράλληλα με τις σπουδές και τις καλλιτεχνικές του υποχρεώσεις στο Παρίσι, συμμετείχε και στην μουσική ζωή της πατρίδας του ως σολίστ σε συναυλίες της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Βουκουρεστίου, σε συναυλίες που οργάνωνε η Ένωση Ρουμάνων Συνθετών, καθώς και σε συναυλίες μουσικής δωματίου με τον Enesco. Το ρεσιτάλ που έδωσε στις 29/3/1939 στο Παρίσι, σημειώνει το αποκορύφωμα αυτής της περιόδου δράσης του. Το 1939 ολοκλήρωσε τις σπουδές του παίρνοντας το «Licence de concerts» με τιμητική διάκριση και επέστρεψε στην Ρουμανία.

Στην περίοδο 1939-1943 συνέχισε τη δραστηριότητά του με συναυλίες στην Ρουμανία, αλλά και το εξωτερικό. Μεταξύ των διευθυντών ορχήστρας, υπό τη διεύθυνση των οποίων έπαιξε, ξεχωρίζουν τα ονόματα των Mengelberg, Brückner και Hans von Benda με τον οποίο για πρώτη φορά ηχογράφησε σε δίσκο το έργο του «Concertino en style classique». Το 1940 έλαβε το Βραβείο Νέων Συνθετών για την «Symphonie

concertante pour deux pianos et orchestre de cordes». Πραγματοποίησε, επίσης, μια περιοδεία στη Σουηδία και Φινλανδία που τελείωσε στην Ελβετία [, όπου μαζί με τη συνεργάτιδα και μέλλουσα γυναίκα του Madeleine Cantacuzene κατέφυγε, κοντά στη Γενεύη το 1943]⁶. Τότε εκδηλώθηκαν τα σοβαρά συμπτώματα της ανίατης ασθένειας⁷ στην οποία υπέκυψε επτά χρόνια αργότερα.

Στα περιθώρια που η εξέλιξη της ασθένειάς του του επέτρεπε, έδωσε πολυάριθμες συναυλίες σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, ενώ για λόγους υγείας απέρριψε προτάσεις να περιοδεύσει στην Αυστραλία και την Αμερική. Το 1944 έγινε καθηγητής στην τάξη δεξιοτεχνίας του πιάνου του Ωδείου της Γενεύης. Το τελευταίο του ρεσιτάλ έδωσε στο Φεστιβάλ της Besançon στις 16/5/1950. Ένα ασθενοφόρο τον μετέφερε ως την αίθουσα συναυλιών, ενώ ηχογραφήθηκε το πρόγραμμα. Στις 2 Δεκεμβρίου 1950 υπέκυψε στην ασθένεια από την οποία έπασχε, στο Chêne-Bourg του καντονίου της Γενεύης.

2. Η προσωπικότητα και το έργο του

Ο Lipatti, ως γνήσιος καλλιτέχνης, ήταν φυσικό να είναι ευαίσθητος σε επιρροές. Το οικογενειακό του περιβάλλον και ιδιαίτερα οι γονείς του άσκησαν τις πρώτες και βαθιές επιδράσεις πάνω του. Μεγαλώνοντας σε μια οικογένεια όπου η αγάπη για την μουσική ήταν παράδοση, και από δύο γονείς που είχαν σπουδάσει μουσική και επιθυμούσαν και παρότρυναν το παιδί τους ν' αφοσιωθεί σε αυτήν, ήταν ευνόητο πως και το ελάχιστο ίχνος κλίσης προς αυτήν αργά ή γρήγορα θα αποκαλύπτονταν. Οι γονείς του ανέπτυξαν στον Dinu ένα πραγματικό πάθος για τη μουσική. Ακολούθησαν οι δύο του δάσκαλοι στην Ρουμανία, ο Joga που ήταν υπεύθυνος για την θεωρητική του

εκπαίδευση και, κυρίως, η Musicesco, ιδιαίτερα απαιτητική καθηγήτρια, στην οποία ο Lipatti αναγνώριζε ότι χρωστούσε όλη την πιανιστική του επιστήμη. Η ψυχική και καλλιτεχνική διαμόρφωσή του στην παιδική και εφηβική του ηλικία σημαδεύτηκε από την επίδραση δύο τάσεων: αυτής των γονέων του, που σίγουροι για την ιδιοφυΐα του γιού τους, επιθυμούσαν την όσο το δυνατόν πιο σύντομη ανάδειξη και αναγνώρισή της, και αυτής των δασκάλων του, που πίστευαν πως το φυσικό ταλέντο θα πρέπει να περάσει από το καμίνι της πειθαρχίας και της μακρόχρονης και συστηματικής μελέτης πριν από την έκθεσή του στη φθοροποιό δημοσιότητα και στην τοξικότητα του επαγγελματισμού. Ο Lipatti, οδηγημένος από την αυθεντική καλλιτεχνική του φύση, θα εναρμονίσει αυτές τις τάσεις: έτσι, δεν θα αισθανθεί ποτέ «φτασμένος», αλλά και δεν θα πάψει να έχει εμπιστοσύνη στο ταλέντο του. Ο Cortot έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο για τη συνέχεια της πορείας του. Ήταν αυτός που τον έκανε διεθνώς γνωστό και τον κάλεσε στο Παρίσι. Οι γνωριμίες και οι σχέσεις που ανέπτυξε με τους δασκάλους του στην Ecole Normale de Musique τον επηρέασαν αποφασιστικά, όπως και οι γνωριμίες με σημαίνοντες μουσικούς που ζούσαν ή περνούσαν από το Παρίσι. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί η επίδραση που άσκησε πάνω του η ίδια του η παιδαγωγική δραστηριότητα. Τέλος, τα πρόσωπα που άσκησαν καταλυτική επίδραση πάνω του υπήρξαν δύο: ο Enesco, που ήταν ανάδοχός του και αργότερα συνεργηνηευτής του, και υπήρξε οπωσδήποτε η πιο πολύπλευρη και σημαντικότερη προσωπικότητα της ρουμανικής μουσικής, και η Boulanger, μία από τις σημαντικότερες και πολύπλευρες μορφές της σύγχρονης γαλλικής μουσικής, στην οποία ο Lipatti αναγνώριζε την πνευματική του μητέρα.

Προτού επιχειρήσουμε μια συνοπτική αναφορά στις πολλές ιδιότητες και τα αντίστοιχα πεδία δράσης του Lipatti πρέπει να επισημάνουμε τούτο: σήμερα ο Lipatti είναι γνωστός μόνον ως πιανίστας, αν και ο ίδιος θεωρούσε τις υπόλοιπες ενασχολήσεις και ιδιότητές του ισότιμες και συμπληρωματικές αυτής του ερμηνευτή. Οποιαδήποτε, λοιπόν, αντιμετώπιση αυτών ως δορυφορικές δραστηριότητες και πάρεργα αυτής θα πρέπει να θεωρηθεί απορριπτέα.

Ο Lipatti, εκτός από πιανίστας, υπήρξε συνθέτης, παιδαγωγός, κριτικός και διευθυντής ορχήστρας. Ο κριτικός αναδεικνύεται μέσα από τις επιστολές και τα άρθρα του που βρίθουν από κριτικές παρατηρήσεις και εντυπωσιάζουν, αν σκεφθεί κανείς το νεαρό της ηλικίας του. Τα δύο χρονικά που έστειλε το 1939 στη ρουμανική εφημερίδα «Libertatea», για την παρισινή μουσική ζωή, περιέχουν έναν έντονο και βαθύ προβληματισμό πάνω στα φαινόμενα και τις καταστάσεις της τότε μουσικής ζωής. Υπήρξε μέλος της Διεθνούς Ένωσης Κριτικών με χώρο ανταπόκρισης την Ρουμανία. Ως διευθυντής ορχήστρας δεν μπόρεσε ν' αναπτυχθεί με τον δικό του τρόπο πλήρως. Η παιδαγωγική του δραστηριότητα υπήρξε έντονη και συστηματική τα τελευταία χρόνια της ζωής του στο Ωδείο της Γενεύης. Σχεδίαζε μάλιστα την συγγραφή μιας πραγματείας για την ερμηνεία, που όμως έμεινε ατελείωτη. Πίστευε ότι «σε θέματα Τέχνης δεν επιβάλλει κανείς, προτείνει» και ότι «η κύρια δουλειά του καλλιτέχνη συνίσταται στο να εξασφαλίσει μιαν ισορροπία ακριβή και εφικτή ανάμεσα στα δύο ουσιαστικά στοιχεία της προσωπικότητας: τη διάνοια και την ιδιοσυγκρασία». Για τον Lipatti η ερμηνεία στο πιάνο έπρεπε να είναι «τραγούδι». Η συνθετική του ωριμότητα αναγνωρίστηκε ήδη από την εφηβεία του, ενώ επηρεάστηκε από το νεο-ρομαντισμό, το folklor της πατρίδας του, τον κλασικισμό και τον ρομαντισμό

και, ιδιαίτερα, από τη γαλλική μουσική. Το συνθετικό του έργο, αν και έχει ενδιαφέρουσα πρωτοτυπία και στέρεη δομή, δεν κατάφερε, με ελάχιστες εξαιρέσεις, να ξεπεράσει τα όρια της πατρίδας του. Ως πιανίστας, τέλος, είναι γενικά αποδεκτό ότι κατέχει μία από τις σημαντικότερες θέσεις στον αιώνα μας και αναγνωρίζεται ως ένας από τους πιο αντιπροσωπευτικούς ερμηνευτές της εποχής μας. Αν και υπάρχουν πολλές και αντιμαχόμενες μεταξύ τους σχολές ερμηνείας, ωστόσο στην περίπτωση του Lipatti συναντάμε μια πραγματικά σπάνια ομοφωνία για την μοναδικότητα της ερμηνευτικής του ποιότητας. Χαρακτηριστικά της ερμηνευτικής του είναι η σπάνια ευαισθησία και λεπτότητα, η βαθιά εσωτερικότητα, η απaráμιλλη τεχνική, η καθαρότητα της έκφρασης και η υψηλή πιστότητα στο μουσικό κείμενο, που του έδωσαν την φήμη που ως σήμερα διατηρείται, ήδη όσο ζούσε. Αν και η φιλολογία του, συγκρινόμενη με τα σημερινά δεδομένα, υπήρξε μάλλον περιορισμένη, ωστόσο εκτείνεται από τον Bach ως τον Ravel. Επαινήθηκε για την βαθιά κατανόηση των

δασκάλων του Baroque, τη διαφάνεια των ηχητικών επιπέδων στο Choral (F-moll) του Bach, την απομίμηση του ήχου του τσέμπαλου στις Sonates του Scarlatti. Στα πολυφωνικά έργα ξεχωρίζει η ασυνήθιστη καθαρότητα και ζωντάνια των φωνών, οφειλόμενη στην αξιοθαύμαστη ανεξαρτησία των δακτύλων του, ενώ αξεπέραστη θεωρείται η ερμηνεία του στο Choral «Jesus bleibt meine Freude» (αρ. 10, Kant. 147) του Bach. Έξοχη παραμένει η ερμηνεία του στον Mozart, ιδιαίτερα στο Κοντσέρτο K.V. 467. Στους ρομαντικούς, και ιδιαίτερα στον Chopin, στην ερμηνεία των έργων του οποίου θεωρείται αυθεντία, διακρίνει κανείς μια αριστοκρατική διύλιση του ήχου και της φράσης. Μνημονεύονται ακόμη η δεξιοτεχνία του στο κοντσέρτο του Grieg, και στο Alborada del gracioso του Ravel ο ορχηστρικός ήχος, η ποιοτική ευαισθησία και η δυναμική των glissandi του. Η ηχογράφηση της τρίτης Σονάτας του Chopin απέσπασε το Grand Prix du disque της Ακαδημίας Charles Cros.

Τα μοναδικά όμως αυτά ερμηνευτικά αποτελέσματα δεν οφείλονταν μόνο στην άψογη τεχνική του και την ευαίσθητη ιδιοσυγκρασία του, αλλά υπήρξαν και καρπός επίμονης μελέτης και αυτοκριτικής. Ήδη από την εφηβεία του, ο Lipatti αναδείχτηκε σε θηρευτή της τελειότητας. Η πολυσχιδής του δραστηριότητα του έδωσε μια γενική και σφαιρική μουσική μόρφωση ολοκληρώνοντάς τον ως καλλιτέχνη. Έτσι, ο πιανίστας οφείλει πολλά στο συνθέτη, αλλά και στον κριτικό, ενώ όλη αυτή η πείρα του δίνει υλικό για την παιδαγωγική του δραστηριότητα. Η αξιολόγηση, λοιπόν, της σπάνιας ερμηνευτικής προσφοράς του οφείλει να περιλάβει όλες τις άλλες του δραστηριότητες για να είναι πλήρης και δίκαιη.

Θα κλείσουμε το κύριο τμήμα αυτού του αφιερώματος θέτοντας και προσπαθώντας να απαντήσουμε στο ερώτημα: «τί έχει

σήμερα να μας προσφέρει ο Lipatti;» Πολλά, απαντούμε. Η ίδια η εξέλιξη του ως πιανίστα προτρέπει να σταματήσει το θλιβερό δουλοπάζαρο των παιδιών-θαυμάτων, η ίδια του η ζωή, καλλιτεχνική και μη, μας διδάσκει πως μία αυθεντικά καλλιτεχνική προσωπικότητα στηρίζεται και οικοδομείται σε μία ηθική συνείδηση, μας δίνει ένα πρότυπο σεμνότητας και μετριοφροσύνης, αλλά και ηρωισμού απέναντι στις αντιξοότητες της ζωής, μας αποδεικνύει ότι ο γνήσιος καλλιτέχνης φτάνει στο στόχο του μέσα από την εξισορρόπηση των αντιθέτων στοιχείων του, μας υποδεικνύει ότι η σφαιρική γνώση ενός πράγματος μας βοηθά στην κατανόηση ενός μέρους ή μιας εκδήλωσής του. Αν, όμως, τα παραπάνω απορρέουν από πληροφορίες και μαρτυρίες τρίτων, υπάρχει, ωστόσο, και η προσωπική του μαρτυρία αποτυπωμένη σε μερικούς δίσκους, και αυτή είναι, ομολογουμένως, συγκλονιστική.

3. Μουσική Εργογραφία

3.1. Πρωτότυπα έργα

3.1.1. Πιάνο – Δύο Πιάνα

- i) Les compositions du petit Dinu Lipatti, καταγραμμένες από τον Joseph Paschill (1922)
- ii) Sonatine pour piano (1932)
- iii) Trois nocturnes pour piano (1939)
- iv) Fantaisie pour piano (1940)
- v) Sonatine pour la main gauche (1941)
- vi) Cadence pour le Concerto en Ré mineur de Mozart K.V. 466 (1936)
- vii) » » » » » Si bémol majeur de Mozart K.V.? (1944)
- viii) » » » » » Ré majeur de Haydn (1944)
- ix) » » » » » Do majeur de Mozart K.V. 467 (1945)

- i) Trois danses pour deux pianos (1937)
- ii) Suite pour deux pianos (1938)
- iii) Deux danses en style populaire roumain pour deux pianos (1939)
- iv) Trois danses roumaines pour deux pianos (1943)
- v) Cadence pour le Concerto en Mi bémol majeur de Mozart pour deux pianos (1938)

3.1.2. Τραγούδι

- i) Les soirées du Parc Jianu, μικρή χιουμοριστική σουίτα για βαρύτονο και πιάνο, ατελείωτη (1940)
- ii) Cinq chansons, πάνω σε ποιήματα του Verlaine (1941)
- iii) Quatre mélodies pour chant et piano, πάνω σε στίχους των Rimbaud, Eluard και Valéry (1945)

3.1.3. Μουσική Δωματίου

- i) Concerto pour orgue et piano (1939)
- ii) Fantaisie pour piano et orgue (1941)
- iii) Sonatine pour piano et violon (1933)
- iv) Fantaisie pour piano, violon et violoncelle (1936)
- v) Improvisation pour violon, violoncelle et piano (1939)
- vi) Introduction et Allegro pour flûte solo (1939)
- vii) Choral pour instruments à cordes (1944)
- viii) Aubade pour quator d'instruments à vent (1949)

3.1.4. Ορχήστρα – Σόλο Όργανο/α και Ορχήστρα

- i) Şătrarii («Tziganes»), συμφωνική σουίτα για ορχήστρα (1934)
- ii) Concertino en style classique pour piano et orchestre de chambre (1937)
- iii) Trois Danses roumaines, νέα εκδοχή για πιάνο και ορχήστρα (1945)
- iv) Symphonie concertante pour deux pianos et orchestre à cordes (1938)

3.2. Μεταγραφές

- i) Albeniz Isaac: Navarra, εκδοχή Lipatti, για πιάνο (1940)
- ii) Bach Johann Sebastian: Pastorale en Fa majeur pour orgue, μεταγραφή για πιάνο (1942)
- iii) Bach Johann Sebastian: Deux études, μεταγραφή για πιάνο από την Cantate 208 (1950)
- iv) Bach Johann Sebastian: Offrande musicale, μεταγραφή για πιάνο του ενάριθμου βασιμού (1950)
- v) Scarlatti Domenico: Deux sonates pour clavecin (Ντο μείζονα και Σολ μείζονα), διασκευή για κουιντέττο πνευστών (1938)
- vi) Scarlatti Domenico: Six sonates, διασκευή για κουιντέττο πνευστών (1940)

4. Δισκογραφία

Συνθέτης/Έργο	Εταιρεία και Κωδικός Έκδοσης
Bach Johann Sebastian Choral en Sol majeur: «Jesus bleibt meine Freude» αρ. 10 από την Καντάτα 147 (μεταγραφή για πιάνο της M. Hess)	Columbia F.C.X. 494 Electrecord E.C.D. 40
Préludes de choral: «Nun kommt der Heiden Heiland» (Σολ μείζονα), «Ich ruf zu Dir, Herr Jesus Christ» (Φα ελάσσονα) (μεταγραφές για πιάνο του F. Busoni)	Columbia F.C.X. 494 Electrecord E.C.D. 40 D.P. 803-804 ¹¹
Sicilienne, β' μέρος της Σονάτας αρ. 2 σε Μι ύφεση μείζονα για φλάουτο και τσέμπαλο (μεταγραφή για πιάνο του W. Kempff)	Columbia F.C.X. 494 Electrecord E.C.D. 40
Suite no 1 en Si bémol majeur	Columbia F.C.X. 494 Columbia F.C.X. 698 D.P. 803-804 ¹²
Suite en Mi bémol majeur	Electrecord E.C.D. 40
Brahms Johannes ¹³ 2 Intermezzos (en Mi bémol mineur et en Si bémol mineur)	D.P. 803-804
Valses op. 39, για δύο πιάνο [<i>N. Boulanger</i>]	His Master's Voice D.B. 50-61
Chopin Frédéric Barcarolle en Fa dièze majeur, op. 60	Columbia F.C.X. 493
Mazurka no 32 en Do dièze mineur, op. 50, no 3	Columbia F.C.X. 493
Nocturne no 8 en Ré bémol majeur, op. 27, no 2	Columbia F.C.X. 493
Sonate no 3 en Si mineur, op. 58	Columbia F.C.X. 493
14 vales (Nos 4, 5, 6, 9, 7, 11, 10, 14, 3, 8, 12, 13, 1, 2)	Columbia F.C.X. 493 Columbia F.C.X. 699 ¹⁴ Electrecord E.C.D. 41 ¹⁵
Enesco Georges Bourrée από τη Suite en Ré majeur pour piano, op. 10	D.P. 803-804
Scherzo από τη Sonate no 1 en Fa dièze mineur	D.P. 803-804
Sonate no 3 en Ré majeur pour piano, op. 24	Columbia F.C.X. 495

Sonate no 2 en Fa mineur pour violon et piano, op. 6 [<i>G. Enesco</i>]	Electrecord E.C.D. 61
Sonate no 3 en La mineur pour violon et piano, op. 25, en style populaire roumain [<i>G. Enesco</i>]	Electrecord E.C.D. 95
Grieg Edward Concerto en La mineur pour piano et orchestre, op. 16 [« <i>Philarmonia</i> », <i>A. Galliera</i>]	Columbia F.C.X. 491 Electrecord E.C.D. 68
Lipatti Dinu Concertino en style classique pour piano et orchestre de chambre [<i>orchestre de chambre de Berlin, H. v. Benda</i>]	D.P. 620-621
4 mélodies pour chant et piano [<i>H. Cuénod (ténor)</i>]	His Master's Voice D.B. 50-61
Sonatine pour la main gauche	D.P. 811-812
Liszt Franz Danse de gnomes	D.P. 803-804
Sonetto del Petrarca no 104 (« <i>Années de pèlerinage</i> », II ^e année, Italie, no 5) ¹⁶	Columbia F.C.X. 495
Mozart Wolfgang Amadeus Concerto en Do majeur pour piano et orchestre K.V. 467 [<i>orchestre du Festival de Lucerne, H.v. Karajan</i>]	Columbia F.C. 25135
Sonate no 8 en La mineur K.V. 310	Columbia F.C.X. 494 Columbia F.C.X. 698
Ravel Maurice Alborada del gracioso (« <i>Miroirs</i> », no 4)	Columbia F.C.X. 495
Scarlatti Domenico Sonate en Mi majeur L. 23 et en Ré mineur L. 413 « <i>Pastorale</i> »	Columbia F.C.X. 495
Schubert Franz 2 Impromptus (en Sol bémol majeur, op. 90, no 3 et en Mi bémol majeur, op. 90, no 2)	Columbia F.C.X. 495 Columbia F.C.X. 698
Schumann Robert Concerto en La mineur pour piano et orchestre, op. 54 [« <i>Philarmonia</i> », <i>H.v. Karajan</i>]	Columbia F.C.X. 491 Electrecord E.C.D. 67

5. Ευχαριστίες

Ευχαριστούμε θερμά τον συνθέτη και αρχιμουσικό κ. Νίκο Αστρινίδη, μαθητή του Lipatti, για τη διάθεση της κύριας πηγής απ' όπου αντλήσαμε το υλικό μας για το αφιέρωμα τούτο, καθώς και για την προσωπική του μαρτυρία που μας έδωσε για τον Lipatti.

6. Πηγές

Κύρια: Dragoș, Tănăsescu, «Lipatti», Éditions Meridiane, Bucarest, 1965, 99 σσ.

Δευτερεύουσες: ομώνυμα λήμματα στις εξής μουσικές εγκυκλοπαιδείες και λεξικά:

Clive Unger-Hamilton, Keyboard Instruments – The Instruments, The Music and the Musicians, Control Data Publishing, Minneapolis, Minnesota, 1981, p. 104.

The New Grove Dictionary of Music and Musicians, Stanley Sadie (ed.), vl. 11, p. 13-14.

Die Musik in Geshichte and Gegenwart, Friedrich Blume (hrsg), Bd. 8, 923-24.

Riemann: Musik-Lexikon, Personenteil, Bd. 2, s. 76.

Brockhaus-Riemann: Musik-Lexikon, Carl Dahlhaus and Hans Heinrich Eggebrecht (hrsg), Bd. 2, s. 50.

Baker's Biographical Dictionary of Musicians, Nicolas Slonimsky (rev.), p. 1364.

Αναλυτική βιβλιογραφία για τον Lipatti υπάρχει στο ομώνυμο λήμμα του Riemann Musik-Lexikon, Carl Dahlhaus (hrsg.), Ergänzungsband Personenteil, s. 62.

1. Πρόκειται, προφανώς, για αλλαγή του ημερολογιακού συστήματος, μολονότι σε καμιά από τις πηγές μας δεν αναφέρεται κάτι τέτοιο και δεν εμφανίζονται και οι δύο ημερομηνίες.
2. Ο συνονόματος παππούς του, παθιασμένος μελομανής, δεξιοτέχνης της κιθάρας και του φλάουτου, μαζί με την κόρη του Sofia, απόφοιτο του Ωδείου της Βιέννης και ταλαντούχα πιανίστρια, οργάνωναν συχνά συναυλίες. Ο πατέρας του, Theodore, που αν και είχε πραγματοποιήσει σπουδές στο βιολί, αρχικά στην Ρουμανία και αργότερα στο Παρίσι, όπου είχε ως δάσκαλο τον Pablo de Sarasate, ακολούθησε τελικά τη σταδιοδρομία του διπλωμάτη, οργάνωνε και έπαιζε και ο ίδιος σε μικρές ιδιωτικές συναυλίες οικογενειακού χαρακτήρα, όπου τον συνόδευε η γυναίκα του Anna, που είχε σπουδάσει πιάνο· ήταν επίσης συλλέκτης οργάνων υψηλής ποιότητας. Επιθυμούσε ζωηρά ο γιός του ν' αφοσιωθεί στο βιολί, ενώ η γυναίκα του στο πιάνο.
3. Βλ. Μουσική Εργογραφία.
4. Πληροφορίες σημαντικές που αντλούμε από δευτερεύουσες πηγές και δεν επιβεβαιώνονται από την κύρια τις τοποθετούμε μέσα σε αγκύλες.
5. Βλ. Δισκογραφία.
6. Δεν είναι παράλογο να υποθέσει κανείς ότι την πληροφορία αυτή σκόπιμα αγνοεί ή και αποσιωπά η κύρια πηγή μας, αν σκεφθεί τον τόπο και χρόνο έκδοσής της.
7. Επρόκειτο για ένα σπάνιο είδος καρκίνου. Άλλη πηγή μας αναφέρει «λευχαιμία» άλλη «lymphogranulomatosis» και άλλη «ρευματοειδή αρθρίτιδα».
8. Οι πληροφορίες προέρχονται αποκλειστικά από την κύρια πηγή μας που εκδόθηκε το 1965.
9. Βλ. Σημ. 8.
10. Μερικούς μήνες προτού να υποκύψει ο Lipatti στην ασθένεια από την οποία έπασχε, η εταιρεία Columbia εκτύπωσε τμήμα της φιλολογίας του.
11. Περιέχεται μόνο το πρώτο choral.
12. Περιέχονται αποσπάσματα (Prélude, Sarabande και Allemande), που ο Lipatti ερμηνεύει σε τσέμπαλο.
13. Υπάρχει η πληροφορία ότι ηχογράφησε και τον κύκλο «Liebeslieder» με το φωνητικό κουαρτέττο Kédroff-Polignac-Konrad-Cuénod.
14. Δεν περιέχεται το Valse op. 34, no 4.
15. Περιέχονται 8 Valses (Nos 1, 2, 6, 7, 9, 10, 11, 14).
16. Υπάρχει η πληροφορία ότι ηχογράφησε και το κομμάτι «Leggerezza» του ίδιου συνθέτη.